

Nr 534

Av herr **Hernelius**, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk.*

(Lika lydande med motion nr 652 i Andra kammaren)

I nu gällande strafflag kriminaliseras fylleri på allmän plats enligt bestämmelse i 11 kap. 10 §. Nämnada bestämmelse återfinnes i stort sett oförändrad i förslaget till brottsbalk 16 kap. 15 §. Att fylleri på detta sätt straffbelägges har emellertid starkt kritiserats såväl från nykterhetsvårdande instanser som från juridisk sakkunskap. Enligt den mening som därvid kommit till uttryck föreligger varken kriminalpolitiska eller nykterhetspolitiska skäl för en kriminalisering av fylleriet som sådant. I de fall då en berusad person betar sig på sätt som är ägnat att väcka förargelse hos allmänheten kan hans handling såväl nu som enligt förslaget till brottsbalk (16 kap. 16 §) straffas som förargelseväckande beteende. Denna straffbestämmelse har veterligen icke mött någon erinran.

Det bör i detta sammanhang uppmärksammas, att professor Thyrén i sitt utkast till ny strafflag icke upptog fylleri såsom ett brott och att strafflagberedningen år 1953 i sitt yttrande över straffrättskommitténs förslag till brottsbalk på ovan angivna skäl hemställde, att fylleriet såsom sådant skulle avkriminaliseras och bestraffas i specialstraffrättslig författning som förargelseväckande beteende i de kvalificerade fall, då den berusade gjorde sig skyldig till sådant beteende å allmän plats (bilaga till SOU 1956: 55, s. 151). För en på det hela taget liknande ordning uttalade sig också under remissbehandlingen av brottsbalksförslaget riksåklagarämbetet och kriminalpolisintendenten i Hälsingborg. Enligt ämbetet borde brottsbalken reserveras för brott, vilka innebär mera allvarlig kriminalitet. Ämbetet påpekade vidare att artskillnaden härvidlag mellan å ena sidan fylleri och förargelseväckande beteende och å andra sidan övriga strafflagsbrott har kommit till uttryck bl. a. däri, att de båda förstnämnda grupperna av brott i den nuvarande svenska kriminalstatistiken i vissa avseenden icke redovisas på samma sätt som övriga strafflagsbrott. Ämbetet förordade därför att bestämmelser om fylleri och förargelseväckande beteende antingen inarbetades i annan lagstiftning, med vilken de på grund av sin natur ägde samband, exempelvis i fråga om fylleri, alkoholistlagstiftningen, eller också upptogs i särskild lag. Liknande synpunkter uttalades av kriminalpolisintendenten i Hälsingborg, som föreslog att ifrågakvarande bestämmelser skulle upptagas i ordningsstadgan. Svea hovrätt uttalade sig för en

undersökning huruvida icke stadgandet rörande fylleri borde överföras till nykterhetslagstiftningen. Övriga myndigheter synes icke ha yttrat sig i denna speciella fråga.

I 1958 års lagrådsremiss av brottsbalksförslaget anförde departementschefen (B s. 238—39), att även om kampen mot alkoholmissbruket främst borde föras med andra medel, det dock enligt hans mening alltjämt förelåg ett behov av att kunna bestraffa fylleri å allmän plats. Han ansåg sig därför icke beredd att föreslå ett slopande av bestämmelsen. Han ansåg sig ej heller finna tillräckliga skäl för att flytta bestämmelserna mot fylleri och förargelseväckande beteende till annan författning än brottsbalken.

Under den fortsatta behandlingen av brottsbalksförslaget har frågan såvitt av handlingarna framgår icke vidare berörts.

Vad först angår frågan om kriminaliseringen av fylleriet bör följande framhållas. I likhet med strafflagberedningen anser vi att bötesstraffet för fylleri på det hela taget är ett både otjänligt och i många avseenden olämpligt, för att icke säga direkt skadligt medel i kampen mot alkoholmissbruket. Kriminaliseringen av berusningen som sådan är icke nödvändig för ordningens upprätthållande. Berusade personer på allmän plats kan omhändertagas enligt KF 1841 emot fylleri och dryckenskap utan att fylleri straffbelägges enligt brottsbalken. Allmänpreventivt torde själva anhållandet ofta spela en större roll än hotet om böter. Individualpreventivt synes bötesstraffet för fylleriet som sådant motverka en effektiv nykterhetsbefrämjande och nykterhetsvårdande insats från samhällets sida. Jag hänvisar härvidlag till de uttalanden som gjorts av bl. a. professor Bengt Lambert i artikeln "Aktuella behandlingsmetoder inom nykterhetsvården" i Svensk Socialvårds Tidning 1961 s. 332 f. och konsulent Ragnar Schulze i artikeln "Tag bort fylleriböterna!" i tidskriften Nykterhetsvården nr 5/1961.

I sin artikel anför professor Lambert bl. a. följande:

En person, som har begått fylleriförseelser tas om hand av polisen och läggs in och efter det så får han böter för fylleri. När bötesföreläggandet kommer på posten, så utlöser det nya psykiska problem. Det är någonting ruskigt med dessa böter och det är någonting, som skulle bort omedelbart, därför att de ställer till så oerhört stor skada. Det finns ju ingen anledning, att de skall ytterligare straffas, som t. ex. den mopedist . . . som efter två år skulle upp och nödvändigt ha ett straff, därför att han druckit sprit utöver det att han fått sin skada. Att människor straffas på detta sätt sker dagligen. I en sådan stad som Halmstad kan det mycket väl i sommar ha varit tiotals fall som kommit in för akut alkoholförgiftning. Efter någon månad ligger det i brevlådan ett brunt kuvert, som kanske hustrun öppnar, och hon har kanske inte reda på mannens fylleriförseelser, och så ställer detta till en massa trassel. Dessutom skall han betala hundra kronor eller kanske tvåhundra kronor, fylleriböterna stiger ju med fylleriförseelsernas antal, och har mannen inga pengar, så är ju hans enda chans att krypa in

på alkoholistanstalt för att få böterna avskrivna. *Detta är en fullständigt grotesk situation, som absolut måste ändras såsom någonting som är ovärdigt samhället!* (A. a. s. 339.)

Konsulent Schulze anför i sin artikel liknande synpunkter och påvisar därvid liksom professor Lambert hur myndigheternas åtgärder vid verkställigheten av fylleriböter effektivt kan motarbeta försöken att återanpassa klienten. Till slut, hävdar Schulze, återstår kanske endast den möjligheten att reda upp klientens ekonomi genom att försöka förmå honom att frivilligt ingå på anstalt för att på så sätt få böterna avskrivna. Men man kan knappast begära att den alkoholmissbrukare som fått sina böter utbytta mot ett års anstaltsvård skall ha någon större känsla för skillnaden mellan straff och vård. Att få fylleriböterna avskaffade är därför enligt Schulze en för det nykterhetsvårdande arbetet mycket angelägen uppgift.

I stället för ett vårdfientligt omhändertagande för fylleri, åtföljt av böter, enligt den nuvarande ordningen föreslog strafflagberedningen ett nytt system. Enligt detta skulle medicinska kliniker anordnas för de berusade personer, som anträffas på offentlig plats eller eljest av polismyndighet måste omhändertagas. En dylik klinik borde ha en enkel utrustning, icke på något sätt jämförbar med den som förekommer i ett modernt sjukhus, men den borde stå i nära lokal kontakt med ett sådant för omedelbart överförande av fall som kräver skyndsamt ingripande. Tiden för kvarhållandet å kliniken finge lämpas efter fallets egenart. I sitt yttrande behandlade beredningen verksamheten i stora drag å kliniken men föreslog skyndsamt utredning om den närmare utformningen härav. Beredningen redovisade även, att olika meningar hade uttalats (uppenbarligen av beredningens ledamöter) om lämpligheten av att avkräva å klinik intagen vårdavgift. Särskilt hade allmänpreventiva hänsyn åberopats som skäl för en hög sådan avgift.

Det bör i detta sammanhang särskilt uppmärksammas, att kliniker av här antydd art synes förekomma i bl. a. Polen. Enligt en artikel om "Nykterhetspolitik och alkoholstuvård i Polen" i tidskriften Alkoholfrågan nr 6/1961 s. 23 f. av direktören Nils Sundberg, som i mars 1961 i en delegation från Centralförbundet för nykterhetsundervisning företog en studieresa till landet i fråga, skall där i städer med mer än 100 000 invånare finnas särskilda institutioner för att ta hand om akut berusade, s. k. tillnyktringsstationer. Efter elementära åtgärder från hygienisk synpunkt, exempelvis badning av den intagne, och läkarundersökning får den intagne sova ut. Vanligtvis får han hjärtstimulerande medel. Därutöver ges i regel inga mediciner, och den rent medicinska behandlingen synes vara mycket restriktiv. De intagna kan få stanna på stationen upp till 24 timmar, men vanligtvis håller man dem 8 timmar. Om de måste ha vård utöver ett dygn,

förs de till sjukhus. Från stationen kan alkoholistfall anmälas till tvångsbehandling genom en socialmedicinsk kommission. Vidare — om en ung person föres till stationen, gör man en särskilt noggrann undersökning, varifrån han fått spriten o.s.v. Går han i skola, sändes en rapport till denna. I annat fall underrättar man föräldrarna. Endast i undantagsfall tycks narkotiska medel ges våldsamma fyllerister för att lugna ner dem.

Formellt förekommer inte böter för fylleri i Polen. Men däremot måste den omhändertagne fylleristen, enligt direktör Sundbergs artikel, betala ett drygt belopp för själva vården på tillnyktringsstationen. Han får även betala för transporten till stationen, för läkarundersökningen, för logi m. m. För varje intagen debiteras kostnaderna i detalj på en nota. Om fylleristen vållar skadegörelse, får han betala för detta. River han t. ex. sönder ett lakan, debiteras ett belopp för skadegörelsen. T. o. m. om han skulle få uppkastningar och därmed orena i sängen, får han betala för rengöring. Vanligtvis kostar en intagning på tillnyktringsstation fylleristen ett belopp motsvarande ungefär 70 svenska kronor. Man måste därvid komma ihåg, att lönerna i Polen är mycket lägre än i Sverige. Men det anses att fylleristerna ställer till så mycket besvär och vållar det allmänna sådana kostnader, att det är riktigt att de får betala. En särskild lagbestämmelse ger ledningen för en station rätt att, om vederbörande vid avvisiteringen har pengar på sig, omedelbart behålla så mycket av tillgångarna, som vården kostar. Har han inte pengar på sig och inte skyndsamt betalar, skickas en räkning till vederbörandes arbetsplats, och genom avdrag på lönen drivs fordringen in.

Systemet i Polen är enligt vår mening ingalunda invändningsfritt. Den kritik som av professor Lambert och konsulent Schulze riktas mot det svenska systemet drabbar delvis också det polska. Emellertid synes uppslaget i fråga om förhållandena i Polen liksom i vissa andra länder — exempelvis Island — böra närmare undersökas. Det kan tilläggas att i det nyligen avgivna betänkandet av nykterhetsvårdsutredningen (SOU 1961: 58) inga särskilda alkoholkliniker föreslås utan att man hänvisar till de resurser, som bör finnas inom varje sjukvårdsområde och som bör fördelas på olika sjukhus enligt huvudmannens bedömande. Jag anser icke detta vara en tillfredsställande ordning. Speciellt otillfredsställande synes oss bristen på särskilda kliniker vara med hänsyn till de unga fylleristerna. I den under 1961 redovisade utredningen angående alkoholvanor och alkoholmissbruk bland ungdomen i Stockholm ("Ungdom och alkohol") påvisas det utomordentligt stora behovet av institutionella resurser för omhändertagande och vård av de unga fylleristerna (s. 52 f). Övervägandena inom utredningen har därvid lett fram till att särskilt behov anses föreligga av en central institution för ett ur medicinska och sociala synpunkter godtagbart omhändertagande av ungdomar under 21 år, vilka av poli-

sen grips för fylleri. De möjligheter, som härvid beaktats, har varit att inrätta en sådan klinik antingen helt friliggande eller i anslutning till polisstation eller sjukvårdsinrättning. Det sistnämnda alternativet har befunnits vara det enda möjliga för att någorlunda snabbt få en lösning till stånd. Konkret har utredningen föreslagit, att Stockholms stad genom dess sjukvårdsförvaltning inrättar erforderligt antal vårdplatser för akutvård av unga alkoholmissbrukare under 21 år vid den s. k. akut- och intoxikationsavdelning, som nu finns ordnad i anslutning till Mariapolikliniken för alkoholsjukdomar. Det är emellertid enligt min mening uppenbart att det här rör sig om endast en begränsad aktion och att frågan i hela dess vidd bör upptagas till allsidig och förutsättningslös prövning.

Enligt min mening föreligger alltså ett behov av utredning rörande samhällets åtgärder i samband med fylleriförseelser, varvid såväl individualpreventiva som allmänpreventiva synpunkter bör beaktas. Icke minst de förstnämnda synes under nu gällande ordning betänkligt ha åsidosatts. Med hänsyn till önskvärheten av att förebygga och motarbeta alkoholmissbruket borde vårdsynpunkterna på ett annat sätt än vad som hittills skett träda i förgrunden. Den oroande ökning av ungdomsfylleriet, som under de senaste åren kunnat konstateras, utgör en särskild anledning för statsmakterna att tillse, att samhällets reaktion mot fylleriförseelserna blir nykterhetspolitiskt tjänlig. Det omhändertagande, som nu äger rum vid fall av fylleri, ter sig från humanitära, medicinska och psykologiska synpunkter närmast parodiskt. Den temporärt alkoholförgiftade släppes, så snart han anses kunna ta vara på sig själv, ut från arresten. Han lider då emellertid fortfarande av alkoholens efterverkningar och detta hans tillstånd kan lätt medföra oöverlagda handlingar eller ny alkoholförtäring. Med enkla, nu tillgängliga medicinska medel skulle han i många fall kunna skyddas för sådana impulser.

Med hänsyn till detta enligt min mening förefintliga behov av ytterligare utredning och överväganden rörande vård och samhällsreaktion i samband med fylleri ser jag mig föranlåten att yrka att straffbestämmelser för fylleri utgår ur brottsbalken. Däremot har jag intet att erinra mot att straffbestämmelser för förargelseväckande beteende kvarstår. Med hänsyn till att ett utredningsarbete kan draga ut på tiden kan det emellertid vara önskvärt att en straffbestämmelse rörande fylleri i varje fall temporärt kvarstår. En dylik bestämmelse bör i så fall intagas i specialstraffrättslig författning, t. ex. i allmänna ordningsstadgan, i KF 1841 mot fylleri och dryckenskap eller i annan särskild författning. Nämnas kan att i Norge fylleri och förargelseväckande beteende beivras jämlikt Lov om løsgjengeri, betleri og drukkenskap (av den 31 maj 1900) 16 och 17 §§.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,
att riksdagen måtte för sin del

dels antaga det vid proposition nr 10 fogade förslaget till brottsbalk med den ändring att 15 § i 16 kapitlet skall utgå, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en allsidig, förutsättningslös utredning snarast igångsättes i syfte att utreda frågan om upptagande av bestämmelser om straff för fylleri i annan författning än brottsbalken ävensom rörande vård och samhällsreaktion vid fall av berusning på allmän plats.

Stockholm den 13 februari 1962

Allan Hernelius